

■ Droggevallen poel. Door de toenemende zomerse hittegolven vallen poelen en beken droog. Foto Filip Verbelen

The race to the bottom

Stop de roofbouw op het (grond)water!

Als er niet dringend actie komt, hebben we over een vijftal jaren problemen met onze watervoorziening. Veel mensen vinden het vanzelfsprekend dat er water uit de kraan en de douche komt, maar dat blijft niet langer zo. Uit internationale statistieken blijkt dat de watervoorraden in Vlaanderen extreem laag zijn en dat de beschikbare hoeveelheid water per hoofd ook zeer laag is.

Waterexpert professor Willems (KU Leuven) voorspelt bovendien dat we tegen 2100 30 tot 70% minder neerslag krijgen tijdens de zomer. Het probleem wordt dus alleen maar groter: de hoeveelheid opgepompt water wordt nu al niet gecompenseerd/aangevuld door de noodzakelijke hoeveelheid regenwater. Uiteindelijk zullen de natuur en onze achterkleinkinderen daarvoor de prijs betalen. Natuurpunt Oost-Brabant pleit dan ook voor zuiniger grond- en drinkwatergebruik door boeren en burgers en voor zoveel mogelijk herstel van het natuurlijke watersysteem.

Desastreuze gevolgen van het ongebreideld oppompen van grondwater

De **verdroging van natuur en landbouwgebied** zijn hier nu al een eerste zeer ernstige voorbode van!

De aanwezigheid van water in onze open ruimte zorgt voor biodiversiteit. Water is levensnoodzakelijk, overal, voor alles en iedereen. Door de opeenvolgende droge zomers geraken de grondwatertafels echter onvoldoende aangevuld en periodes van langdurige droogte, die door de klimaatverandering steeds vaker voorkomen, doen het probleem alleen maar toenemen. Hierdoor zien we nu een **explosie van aanvragen voor grondwaterputten**. De aanvragen voor grondwaterwinningen bereiken ongekende debieten en worden dikwijls zonder nadenken vergund voor onbeperkte duur.

Het ongebreideld oppompen van grondwater heeft echter grote gevolgen voor het oppervlaktewater en voor de waterkwaliteit, maar ook voor de veiligheid, de betrouwbaarheid en de betaalbaarheid van leidingwater, en niet in het minst zijn er bovendien enorme **gevolgen voor onze natuur**. We stellen vast dat beken, vijvers en moerassen droogvallen, dat bomen afsterven, gras steeds vroeger op het jaar geel wordt, egels uitgeput zijn omdat ze geen water vinden, vogels in de harde bodem geen voedsel meer vinden, poelen steeds vroeger en vroeger droogvallen en zelfs het ganse jaar droog blijven. Het is bovendien een vicieuze cirkel want hoe meer water er wordt opgepompt en hoe meer grondwaterwinningen, hoe dieper de uitdroging van de bodem... met als gevolg dat er nog meer water opgepompt dient te worden.

■ Steeds meer grondwaterputten duiken op, hier in een veld. Foto Ronald Jacobs

■ Grondwaterwinningen in de ruime omtrek van veengebieden kunnen deze doen inklinken. Hier nieuwe grondwaterput in het Zichems veld, het watervoedingsgebied van het Vierkensbroek. Foto Luc Vervoort

■ Veengebied in Vierkensbroek. Veengebieden slaan koolstof op maar geven die af wanneer ze droogvallen. De weinige die overblijven, worden nu ook bedreigd door onoordeelkundige grondwaterwinning. Foto Luc Vervoort

Niet zelden zijn de gronden waarop beregend wordt door de intensieve landbouw ook nog eens voorzien van **drainage**... die het (overtollige) water versneld afvoert. We zien vooral veel grondwaterwinningen in de omliggende heuvelgebieden van onze valleien. Dit zijn de belangrijkste **voedingsgebieden (infiltratie van neerslag) voor het grondwater** van onze valleien, zoals die van de Demer, de Dijle, de Gete, de Velpe en andere waterlopen. Hierdoor komt er steeds minder kwel- en bronwater toe in deze gebieden waardoor niet alleen poelen en sloten maar ook veenlagen droogvallen. Deze bodemlagen van niet verteerd organisch materiaal gaan dan 'veraarden' waardoor de bodems 'inklinken' en voedingsstoffen plots vrijgesteld worden. Europees beschermde habitats met zeldzame en soortenrijke vegetaties veranderen op korte termijn in brandnetel- of rietgrasvelden. Uiteraard verdwijnen dan ook de beschermde soorten. Hiermee is duidelijk dat het beleid rond deze beschermde gebieden verder moet reiken dan de strikte afbakening van deze gebieden zelf. Zelfs al zijn ze zogezegd beschermd (wat meestal ook al niet het geval is) en wordt het beheer van de natuurgebieden prima uitgevoerd, dan nog kan men door grondwaterwinningen – die soms op vele kilometers afstand plaats vinden – deze gebieden ten gronde richten!

(Nog) meer uitstoot van CO₂ als belangrijk bijverschijnsel

Wetende dat veengebieden, moerasbossen en natte graslanden de hoogste concentraties CO₂ capteren, hebben dergelijke waterwinningen ook op dat vlak zeer nefaste gevolgen. De

■ **Perceelgebonden grondwaterwinningen zijn niet de oplossing en het is onmogelijk om alle (of zelfs maar een gedeelte van onze) landbouwgronden in Vlaanderen te beregenen of te bevloeien.**
Foto Yves Adams - Vilda

uitdroging van die gebieden zal als gevolg hebben dat alle CO₂ uit het opgeslagen organische materiaal zal vrijkomen. Dit proces wordt nog versneld door de gemiddeld hogere temperaturen die we nu kennen. Eens een veenlaag wordt drooggelegd, is herstel quasi onmogelijk. De klimaattragedie die zich aan het voltrekken, zal daardoor nog versterkt worden. Bij afbraak van veen rekent men op het vrijkomen van ca 30 ton CO₂ per ha per jaar. De 'veraarding' van veengebieden is trouwens een wereldwijd probleem en de ontginning van waterrijke gebieden of zogezegde 'waterzieke' gronden, 'wetlands' in het jargon, draagt al decennia bij aan de klimaatsverandering en uiteraard aan het verlies van biodiversiteit, verdroging en aantasting van drinkwatervoorraden, verlies van vruchtbaarheid van landbouwgronden enz.

Beregenen, intensieve veeteelt... of kostbaar drinkwater als parels voor de zwijnen?

Op de website van het departement Landbouw en Visserij lezen we:

*"In vergelijking met andere Europese landen zijn de grondwatervoorraden in Vlaanderen erg klein. Het waterpeil van sommige watervoerende lagen neemt af. De grondwaterlagen krijgen te weinig kans om aangevuld te worden met nieuw (regen)water. Hierdoor is de waterbalans uit evenwicht en spreken we van een **verdroging**."*

Naast andere **onverantwoorde winningen en watergebruik** voor bv. het besproeien van gazons, vullen van zwembaden enz., wordt ook door de intensieve landbouw meer en meer en gemakshalve beroep gedaan op onze grondwatervoorraden. Niet zelden zien we dat de bedrijven met overschotten blijven zitten die nadien vernietigd worden, en ook daar wordt dat water voor gebruikt. Of het opgepompte water dient om enkele procenten productiewinst te boeken. Een winst vaak voor één individu of bedrijf die niet in verhouding staat tot de waarde die dit water op lange termijn betekent voor onze samenleving en voor ons allen. Het zou ondertussen voor iedereen duidelijk moeten zijn dat **perceelgebonden grondwaterwinningen** niet de oplossing zijn en dat het onmogelijk is om alle (of zelfs maar een gedeelte van onze) landbouwgronden in Vlaanderen te beregenen of te bevloeien. We denken hierbij ook aan de **megastallen** en de vleesproductie bestemd voor de export! En niet te vergeten: de fruitteelt en immense Hagelandse **plantages met druppelbevloeïing** die allemaal een legale of nog erger een onvergunde winning hebben. We stelden vast dat sommige vergunde winningen na een tijdje van het portaal met de vergunde winningen verdwijnen maar dat de winning blijft. Dubbele winst want vrijstelling van de heffing en de meter. En nog zo'n praktijk: eerst een aanvraag voor meer dan 30 000 m³ geweigerd en direct daarna een aanvraag voor 15 000 m³...

Dergelijk gebruik van grondwater is zelfs pervers. Het is ook niet eerlijk en op termijn zelfs concurrentievervalsend om nu (nog) volop vergunningen voor onbepaalde tijd te verlenen aan een beperkt aantal bedrijven waardoor in de (erg) nabije toekomst wegens onvoldoende of geen grondwater aan de andere landbouwers en bevolking geen vergunningen meer toegestaan kunnen worden. In een tijd van klimaatverandering en toenemend neerslagtekort, waarin zelfs sprake is van de opmaak van een **afschakelplan voor drinkwater**, zijn dergelijke praktijken onethisch en onverantwoord.

Grondwaterlagen in Vlaanderen drogen op:

- Omdat we op sommige plaatsen **te veel grondwater oppompen**.
- Omdat het regenwater **onvoldoende in de grond kan sijpelen** door de aanleg van steeds meer verharde oppervlakten, door gewijzigd landgebruik, door rechtgetrokken of uitgediepte waterlopen ...
- Door **drainage, bemalingen** voor infrastructuurwerken...
- Door de toenemende **jaarlijkse bodembewerkingen** wordt het bodemprofiel vernietigd en de waterinfiltratie bemoeilijkt.
- De **afnemende gehalten aan organisch materiaal** in de landbouwbodems vermindert de infiltratie en doet erosie toenemen.
- Door **klimatologische variaties**. Zeker door de opeenvolgende **droge zomers** (2017, 2018, 2019...) raken de grondwatertafels dus onvoldoende aangevuld en periodes van langdurige droogte zullen door de klimaatverandering steeds vaker voorkomen, waardoor het probleem alleen maar groter wordt. Als er daarbij steeds meer grondwater actief uit de ondergrond wordt onttrokken, is het hek helemaal van de dam!

Wat is de gecumuleerde impact van alle waterwinningen?

Het gezamenlijk of gecumuleerd effect van de verschillende grondwaterwinningen in de omgeving van een aangevraagde winning dient volgens ons grondiger onderzocht te worden vooraleer dergelijke vergunning wordt afgeleverd. We denken dat de gebruikte methodiek om de winbare hoeveelheid grondwater vast te stellen, ook rekening moet houden met de gecumuleerde impact op natuur, landbouw en drinkwatervoorraden. Bovendien dient de invloed van alle in een regio gelegen waterwinningen in kaart gebracht en opgevolgd te worden, ook de illegale (!), zodat **bijsturing of het herbekijken van een vergunning** mogelijk is in het belang van natuur, landbouw en alle andere gebruikers. Ook met de invloed op het peil van de oppervlaktewateren moet

rekening worden gehouden. Het is te gek voor woorden dat er een 'captatieverbod' wordt opgelegd voor de openbare waterlopen, terwijl terzelfdertijd de voeding van dergelijke waterlopen wordt opgesoupeerd door steeds meer vergunde grondwaterwinningen!

Heden is het zeer **onduidelijk hoeveel waterwinningen** er in werkelijkheid zijn. Zelf konden we bij toeval een gesprek opvangen van een putboorder over zijn boomende business van al dan niet vergunde putboringen. Ook het regelmatig ontbreken van de adviezen van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) bij een aanvraag is een probleem. We hopen dan ook dat deze diensten hun verantwoordelijkheid opnemen en op deze zeer belangrijke materie prioritair aangesproken worden. We bekeken steekproefsgewijze de vergunde waterwinningen samen met onze Limburgse natuurvrienden voor een aantal gebieden in Oost-Brabant. De kaart leek wel een mazenluid. En dan spreken we slechts over de gekende waterwinningen.

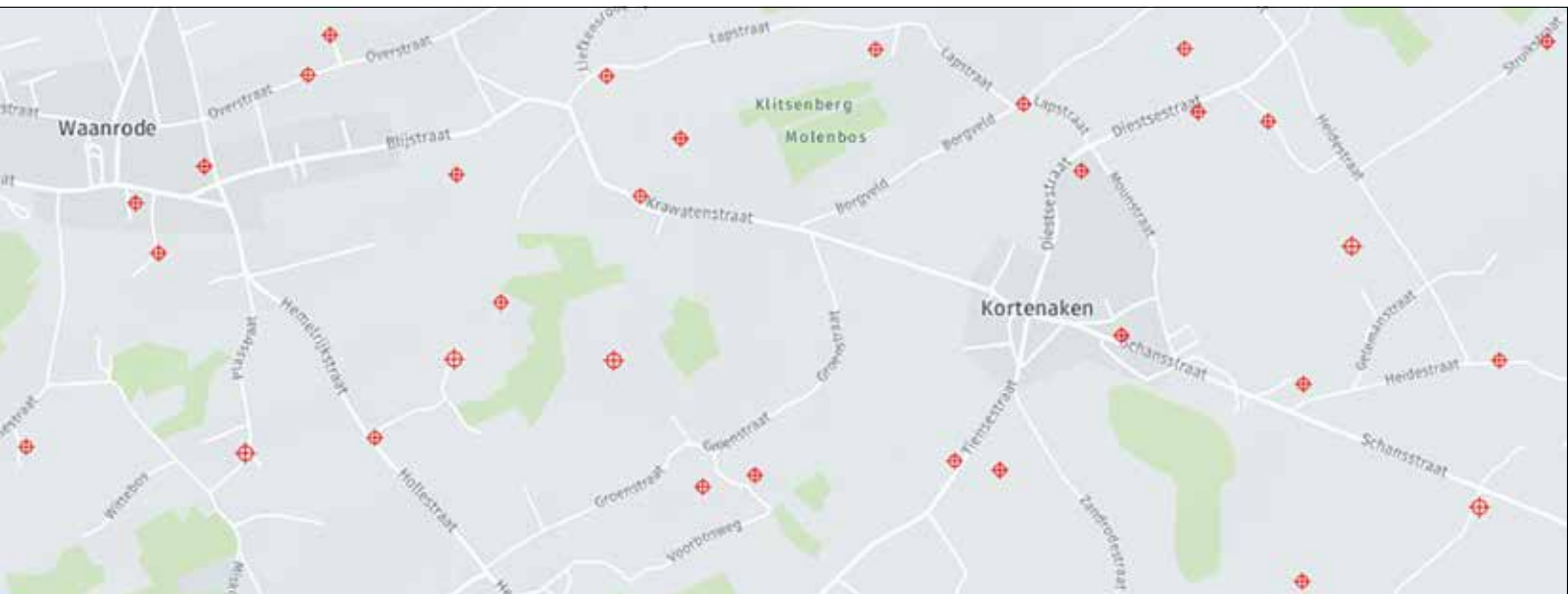
Het gaat hier over tientallen miljoenen liters! In Limburg berekenden we het volume voor een dergelijke kleine oppervlakte en zaten al snel aan 97 miljoen liter enkel voor de gekende winningen!

Bovendien bleek uit een parlementaire vraag en het antwoord van V.M.M. dat **75%** van de grondwaterwinning op één of andere manier niet in orde zouden zijn! Onhoudbare en maatschappelijk totaal onverantwoorde uitwassen van een systeem waar dringend orde op zaken moet gesteld worden! Wij stellen voor dat ook de putboorders zelf verantwoordelijk kunnen gesteld worden voor het uitvoeren van onvergunde grondwaterwinningen door bv. tijdelijke of definitieve intrekking van hun bedrijfsvergunning.

Duurzaam omgaan met water

In het actieplan Water voor Land- en Tuinbouw 2019-2023 van het departement Landbouw wordt het **voorzien in alternatieve waterbronnen** als eerste actie aangehaald. Er dient dus meer onderzocht te worden of er geen duurzaam hergebruik kan gemaakt worden van hemelwater. **Wateropvang** moet hierbij helpen. Nu zien we dat de overheid wel bezig is met de aanleg van wachtbekkens in het agrarisch gebied om water van 'hoosbuien' op te vangen die nu frequenter voorkomen door de klimaatverandering, en dit gecombineerd met erosieslib ten gevolge van het intensiever en grootschalig landgebruik. Maar van hergebruik van het tijdelijk opgevangen water hoor je weinig spreken. Evenmin als van het **hergebruik van gezuiverd afvalwater**.

■ Om een idee te geven: een voorbeeld van een kaartje op Geopunt van de gekende putten op een heel klein stukje Vlaanderen tussen Kortenaeken en Waanrode. Het lijkt wel een landschap met mazen.

Ook de gebruiker van grondwater dient vooraleer gemakshalve gebruik te maken van dit levensbelangrijk 'gemeenschapsgoed', zijn verantwoordelijkheid tegenover de maatschappij op te nemen. Althans de overheid moet dit via **wetgeving** garanderen en desnoods afdwingen. In Nederland zijn er reeds plaatsen waar een totaal beregeningsverbod geldt. Daar gaan de landbouwers in de winter water opslaan in de grond om het dan in de zomer te gebruiken. We vroegen ook op diverse vergaderingen om de ondergrondse buisdrainages aan te pakken zodat tenminste in najaar en winter het water de grond kan indringen. Maar niemand heeft nog zicht op waar die draineringen precies zitten want ze liggen werkelijk overal verspreid onder de velden. Ze zijn vaak overbodig maar maken de grond wel beendroog.

In de tijd onbeperkte vergunningen voor een waterwinning?

Deze passage uit een advies van De Watergroep (de drinkwatermaatschappij) is verhelderend:

“Er dient wel opgemerkt dat het slaan van grondwaterwinningen voor irrigatielandbouw een korte termijns- en lokale oplossing is op perceelniveau om te reageren op wijzigende klimaatomstandigheden en dat er naast deze investering ook werk moet gemaakt worden van andere maatregelen om de landbouw op langere termijn veilig te stellen. Het grondwatersysteem zal niet in staat zijn om irrigatie op grote schaal op te vangen.”

Wij vragen dan ook een **grondige screening van iedere aanvraag** voor waterwinning zodat een realistische impactbeoordeling mogelijk is. En dat bij de vergunning geen eeuwigdurend recht wordt verleend. Gezien water een gemeenschappelijk goed is, kan één individu onmogelijk voor eeuwig een recht krijgen op dit kostbare goed. Je geeft een aanpalende aan een rivier toch ook niet het recht om voor eeuwig een bepaald volume water te capteren? Eeuwigdurende vergunningen toekennen voor een situatie en een hulpbron die snel wijzigt onder invloed van klimaatsverandering is sowieso onverantwoord.

Toetsing Kaderrichtlijn Water en Vlaams decreet Integraal Waterbeleid

Belangrijk bij het vergunnen van grondwaterwinningen is dat men voorafgaand evalueert of de te vergunnen hoeveelheden grondwater een aanvaardbare impact hebben op de watervoerende lagen en op de 'baseflow' (het deel dat ondiep tussen neerslagbeurten wordt vastgehouden en vertraagd doorsijpelt in waterlopen), rekening houdend met de afvoer van de oppervlaktewateren. Hierbij moet ook worden voldaan aan de principes van zowel de Kaderrichtlijn Water als het Vlaams decreet Integraal Waterbeleid, artikel 8, §1:

“Wanneer een vergunningsplichtige activiteit, een plan of programma, afzonderlijk of in combinatie met een of meerdere bestaande vergunde activiteiten, plannen of programma's, een schadelijk effect veroorzaakt op de kwantitatieve toestand van het grondwater dat niet door het opleggen van gepaste voorwaarden of aanpassingen aan het plan of programma kan worden voorkomen, kan die vergunning slechts worden gegeven of kan het plan of programma slechts worden goedgekeurd omwille van dwingende redenen van groot maatschappelijk belang.”

Vele vragen blijven onbeantwoord tot op heden:

We denken dus dat er dringend effectieve oplossingen nodig zijn voor deze problematiek! Hoeveel kan er per grondlaag **verantwoord** worden afgetapt? Welk debiet wordt er opgepompt? Worden de illegale boringen, die zeer talrijk zijn, opgespoord en meegerekend? Voor welk gebruik wordt grondwater prioritair gereserveerd? Wat zijn de concrete onthardingsactieplannen van onze gemeenten? Want iedere vergunning dient gekoppeld aan een plan tot opvang en minder verbruik. Wordt er uitgegaan van een evenwichtssituatie en duurzaam gebruik: wordt er telkens aangevuld wat er aan grondwater ontnomen wordt?

■ Na de stad Leuven en landbouwers, gaat nu ook de provincie Vlaams-Brabant gezuiverd afvalwater van AB InBev gebruiken. Bron Nieuwsblad 8 augustus 2020

■ Captatieverboden voor de waterlopen uitgevaardigd door de gouverneur maar ongebreideld grondwater oppompen toegelaten door de gemeenten. Foto Nieuwsblad 6 augustus 2020

Bekijk de gecumuleerde effecten i.f.v. de **klimaatsverandering en biodiversiteitsverlies**. Draag verantwoordelijkheid voor de toekomstige generaties en geef geen groen licht voor iedere aanvraag en zeker niet voor eeuwig! Stop nu de roofbouw van enkelen op het grondwater van iedereen!

Het landschap, de natuur en de landbouw, maar ook de burger zullen er wel bij varen... Kortom een win-win voor landbouw en natuur.

Wil Vlaanderen een waterwijze toekomst tegemoet gaan dan dringt een lange termijnvisie inzake grondwaterwinningen zich hoe dan ook op.

- Het standstill-principe: géén verdere daling van het waterpeil en kwaliteitsdegradatie ten gevolge van winningen;
- Het rationeel watergebruik: zo efficiënt mogelijk en waar mogelijk, maximaal gebruik maken van water van lage kwaliteit;
- Het duurzaamheidsprincipe: het streven naar een duurzaam evenwicht zodat ook op lange termijn nog grondwater kan gewonnen worden met minimale negatieve effecten.
- Geen eeuwigdurende vergunning afleveren!
- Vergunning kan afgeleverd worden voor een max. termijn van 20 jaar (zoals vroeger) maar met een 5-jaarlijkse tussentijdse evaluatie i.f.v. de waterbalans waarbij de verleende vergunning kan geschorst worden of het vergunde volume kan aangepast worden.